

УДК 004.77: 655.254.22

Світлана Фіялка,

кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший викладач кафедри видавничої справи та редагування
Видавничо-поліграфічного інституту НТУУ "КПІ"

Інтернет-ресурси в роботі редактора

Зібрано та проаналізовано інтернет-ресурси, які можуть стати в пригоді редакторові під час роботи з текстами. Наведено посилання на довідкові електронні видання, видавничі стандарти, форуми.

Ключові слова: Інтернет, редагування, електронний словник, форум.

Наш час характеризується бурхливим розвитком інформаційних технологій, які кардинально змінюють характер професійної діяльності та спосіб життя мільйонів людей. Не можуть оминати ці тенденції й редакційно-видавничої діяльності. Працюючи з текстом, редактор дедалі частіше використовує не традиційні словники чи довідники, а інтернет-ресурси. Так, на сайті <http://www.mova.info> [1] є окрема рубрика "Посилання", де пропонуються сайти, безпосередньо пов'язані з різними аспектами функціонування української мови, містяться адреси найпотужніших пошуковиків України та світу, є добірка словників різних типів, інформація про форуми. Однак тут обговорюються здебільшого лінгвістичні проблеми, до того ж значна частка гіперпосилань уже неактивні. Чимало корисних для редактора матеріалів можна знайти в електронній бібліотеці Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка на сайті <http://journalib.univ.kiev.ua/> [2] та в базі наукової періодики Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на сайті <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> [3]. Проте у випадках, коли треба оперативно одержати відповідь на певне проблемне питання, перегляд архіву статей забирає надто багато часу, та й жодних гарантій, що вдасться знайти саме те, що потрібно, немає. Робота з пошуковими системами (Google, Яндекс тощо) теж громіздка, адже сервіс може видавати тисячі посилань. І не кожне з них міститиме прийнятну відповідь на питання, що цікавить редактора. Тож, на нашу думку, варто створити зведену онлайн-довідкову базу для редактора. Звичайно, вона не буде здатна охопити всього кола теоретичних і практичних аспектів редагування, але цілком зможе допомогти розібратися з лексичними проблемами, питаннями правопису, видавничих стандартів тощо.

Мета статті — зібрати та проаналізувати інтернет-ресурси, які можуть бути корисними для редактора під час його професійної діяльності.

Важливе місце в роботі з текстом належить електронним довідковим виданням. Так, на сайті <http://slovopedia.org.ua/> [4] пропонуються: Орфографічний словник української мови, Фразеологічний словник української мови, Українсько-російський словник, Словник синонімів Л. Полюги, Словник іншомовних слів, Словник іншомовних слів О. Мельничука, Словник англіцизмів, Уроки державної мови (словничок правильного слововживання з газети "Хрещатик"), Словник літературного слововживання, Словник мови В. Стуса, Словник крилатих висловів,

Словник стилістичних термінів, Словник іншомовних соціокультурних термінів, Енциклопедія політичної думки, Словник церковно-обрядової термінології, Словник з архітектури і монументального мистецтва, Словник-антисуржик, Словник термінів, уживаних у чинному законодавстві України, Словник бюджетної термінології, Термінологічний словник з економіки праці, Глосарій термінів фондового ринку, Словник з моделювання економіки, Власні імена людей, Словник українського сленгу, Словник музичних термінів, Глумачний словник з інформатики та інформаційних систем для економістів і навіть Термінологічно-правописний порадник для богословів та редакторів богословських текстів. Крім того, на сайті є форум, де можна поставити запитання щодо слововживання.

Потужним довідником у роботі редактора може слугувати сайт <http://nepravylno-pravylno.wikidot.com/> [5], який містить такі ресурси:

1. Довідник з українського слововживання: за матеріалами засобів масової інформації. Його укладач М. Волошак намагається "виловити" всі зросійщені або ж скальковані з казенної "міжнародної" лексики словосполучення, окремі слова і знайти їм український відповідник. До того ж деякі моменти правки відзначаються оригінальністю — наявні тлумачення, що розширюють межі усталених мовознавчих схем.

2. Словник-довідник "Велика чи мала літера?" (В. Жайворонко). Він містить географічні назви, назви політичних та громадських організацій, адміністративні найменування, назви посадових осіб, церковно-календарних та народних свят, знаменних дат, міфологічні, астрономічні, церковні, теологічні назви, документоніми тощо. Щодо написання груп назв, які не охоплює український правопис, автор пропонує власні рішення, продиктовані усталеною практикою написання певних мовних одиниць з великої або малої літери.

3. Короткий словник жаргонної лексики української мови, що його уклала Л. Ставицька, містить сучасну жаргонну лексику різного соціального походження, а також лексику розширеного вживання, що поповнила розмовну мову. Словник розкриває значення слова, подає його соціальну та стилістичну характеристику, а також короткий етимологічний коментар. Загалом видання містить понад 3200 слів і 650 стійких словосполучень. За джерельну базу словника правлять тексти художньої літератури, засобів масової інформації, наукових видань, зразки розмовної мови, що віддзеркалюють особливості українського жаргон-новживання кінця XX — початку XXI ст.

4. ДЗВОНА чи ДЗВОНУ? або -а (-я) чи -у (-ю) в родовому відмінку (Н. Лозова, В. Фридак). Словник покликаний зорієнтувати користувача у правильному виборі закінчень родового відмінка однини іменників чоловічого роду на приголосний, що є одним із гострих питань сучасного українського правопису, і запропонувати стислі узагальнені рекомендації щодо вживання закінчень родового відмінка загальних і власних назв. До реєстру входить активна загальномова лексика, широко залучені терміни різних сфер та найуживаніші неологізми, закінчення яких не завжди легко визначити.

5. Посібник "Культура мови на щодень" за ред. С. Єрмоленко. Містить практичний матеріал зі складних випадків сучасної літературної норми — труднощі вибору слів, утворення граматичних форм, наголошування.

6. Культура мови: мовностилістичні поради (О. Пономарів). Книжка системно охоплює всі аспекти мовлення — від вимови до синтаксису, містить широкий та прискіпливий огляд вад сучасної мовної практики.

7. Чи правильно ми говоримо? (Є. Чак). У посібнику в алфавітному порядку наводяться приклади правильного вживання слів у сучасній українській мові. Ілюстративний матеріал узято з творів українських письменників XIX—XX ст.

8. Російсько-український словник сталих словосполучень (С. Головащук). Містить понад 18 тисяч сталих словосполучень сучасної російської літературної мови, переклад яких українською мовою може становити труднощі.

9. Словник термінів міжкультурної комунікації (Ф. Бачевич). Тут подано 705 (629 з дефініціями і 76 з відсиланням до інших виразів) найуживаніших термінів теорії та практики міжкультурної комунікації. Запропоновано коротке тлумачення терміна, а також унаочнено системні зв'язки між термінологічними поняттями кількох напрямів сучасного гуманітарного знання.

10. Уваги до сучасної української літературної мови (О. Курило). Це написаний ще 1920 р. підручник зі стилістики української мови, що навчає дотримуватись не тільки граматики, а й духу української мови.

11. Як ми говоримо (Б. Антоненко-Давидович). У посібнику наведено поради щодо того, як запобігти помилковому слововживанню, подолати лексичну розбіжність у визначенні однакових понять, розповідається про відомі морфологічні й синтаксичні норми, якими часто нехтують у поточному мовному вжитку, розглянуто похибки лексичного й фразеологічного характеру.

На сайті <http://www.mova.info/default.aspx?l1=1> [1] є форум, можливість онлайн-транслітерації українського тексту латиницею. Однак провідне місце належить словникам, серед яких:

1. Частотні словники. Тут пропонуються частотні словники художньої прози та публіцистики, а також проект лабораторії комп'ютерної лінгвістики — Частотний словник сучасної поетичної української мови. Він репрезентує лексику поетичної мови з поезій кращих українських митців кінця XX ст. (обсяг вибірки — 300 тисяч слововживань).

2. Електронний словник мови Тараса Шевченка. Дозволяє здійснювати пошук по текстах Шевченка за лексичним складом та морфологічними характеристиками, а також з урахуванням статистичних параметрів.

3. Відкритий словник виправлень суржику. Проект присвячений очищенню літературної мови від ненормативних конструкцій. Є відкритим, тобто дає можливість зареєстрованим користувачам порталу вносити помилкові форми з контекстом, правильний варіант відповіді та визначати категорію помилки. Проте словник відображає особисту думку дописувачів, яка може не збігатися з усталеними нормами української мови.

4. Чотиримовний науковий словник. Перекладний чотиримовний словник (англійська, німецька, українська, російська) наукової термінології. Складається з трьох підрозділів: хімія, теоретична хімія, фізика.

5. Словник порівнянь. Є першим словником подібного типу. Він продовжує серію паперових словників (О. Юрченко, А. Івченко Словник стійких народних порівнянь, І. Гурін Образне слово. Постійні народні порівняння, С. Ткачов Словник порівнянь русинської мови) і започатковує укладання електронних словників порівнянь у художньому мовленні. Словник працює в тестовому режимі.

6. Тезаурус з лінгвістичної термінології. Інформаційно-пошукова система (тезаурус) із лінгвістичної термінології в діалоговій системі "людина — машина". Тезаурус складається зі словника лінгвістичних термінів з усіх розділів граматики, лексики, мовознавства, прикладної та комп'ютерної лінгвістики (всього 3381 термін).

7. Тезаурус із комп'ютерної лексикографії. Онлайнові версія аналогічного комп'ютерного словника представляє терміносистему комп'ютерної ідеографії, яка на сьогодні налічує 75 термінів. Одиниці є характерними для цього типу словників — це іменники й іменниково-іменникові чи іменниково-прикметникові словосполучення в різних комбінаціях (також у формі аббревіатур) обсягом від двох до чотирьох слів. Макроструктура тезаурусу представлена родо-видовим деревом термінів.

Мета сайту <http://sum.in.ua/> [6] — надати онлайн-доступ до повного тексту оригінального одинадцятитомного "Словника української мови", який став першим в історії тлумачним словником української мови. На ньому базуються майже всі сучасні українські тлумачні словники, зокрема "Великий тлумачний словник сучасної української мови" та оновлений "Словник української мови у 20 томах", публікацію якого розпочала Академія наук України у 2010 р. Після більшості тлумачень у словнику наведено приклади вживання слова, що ілюструють його значення.

Одинадцятитомний словник на сайті опубліковано повністю (у текстовому форматі разом зі сканами сторінок), проте ресурс досі удосконалюється. Користувачів просять позначати віднайдені слова з помилками у статтях, що допомагає узгодити текст на сайті з оригінальним текстом словника. Містить понад 134 тисячі словникових статей та є першим в історії української мови словником тлумачного типу. Тут представлено активну лексику української літературної мови, терміни, номенклатурні та складноскорочені слова, слова історичного фонду, що свого часу належали до широковживаних, найбільш відомі у вжитку слова, пов'язані з релігійними та філософськими поняттями, найуживаніші архаїзми та лексичні діалектизми.

Незбаром на сайті з'являться нові функції та буде започатковано "народний" тлумачний словник. Сервіс також автоматично запам'ятовує слова, що їх шукають відвідувачі, але яких бракує в академічному тлумачному словнику. Цю статистику планують використати для укладання "народного" словника.

Крім того, на сайті є алфавітний покажчик слів, тобто користувач може знаходити як конкретне слово, набравши його, так і переглядати слова на кожну літеру.

На сайті <http://lcorp.ulif.org.ua/LSlist/> [7] містяться такі корисні для редактора ресурси:

1. "Словники України on-line" (словозміна, синонімія, фразеологія), що містять 256 618 реєстрових слів.

2. Тлумачний словник української мови у 20-ти томах. Проте для його перегляду треба встановити Microsoft Silverlight — розширення до веб-оглядачів, яке дозволяє відображати на сторінці анімацію, векторну графіку, а також програвати звук та відео.

3. Українсько-російсько-англійський словник зі зважання.
4. Російсько-українсько-англійський словник зі зважання.
5. Російсько-українсько-англійський словник з механіки.
6. Російсько-українсько-англійський словник з радіоелектроніки.

Сайт <http://svitslova.com> [8] містить словник антонімів, словник омонімів, фразеологічний словник. Крім того, тут наявний словничок "Перекладаємо правильно", де розміщено переклад з російської сталих структур (наприклад, прийменників та іменників), є приклади вживання російською, переклад та приклади вживання українською мовою.

У базі словників <http://r2u.org.ua> [9] є Російсько-український академічний словник А. Кримського та С. Єфремова, Російсько-український народний (сучасний) словник, Словарь української мови (Б. Грінченко), Тлумачно-стилістичний народний словник, Словарь російсько-український (М. Уманець, А. Спілка), Малорусько-німецький словар (Є. Желеховський), Російсько-український словник природничої термінології (Х. Полонський), Російсько-український словник термінів фізики і хімії, Російсько-український словничок термінів природознавства і географії, Стилістичний словник (І. Огієнко), Словник геологічної термінології, Словарик пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів, Словник московсько-український, Російсько-український словник (М. Канівець), Практичний українсько-російський словник (Л. Савченко), Словник української мови (Д. Яворницький), Словник технічної термінології (М. і Л. Дармороси), Словник української мови (П. Білецький-Носенко), Англо-український словник (В. Нінбовський), Словник транспортної термінології, Анатомічний словник, Російсько-український словник військової термінології, Словник біологічної термінології, Словник технічної термінології: електротехніка, Словник технічної термінології. На сайті також є сторінка, присвячена правописним проблемам і термінології.

Лінгвістичний портал АВВУ Lingvo <http://www.lingvo.ua> [10] підтримує 12 мов і містить понад 200 словників, у тому числі Великий тлумачний словник сучасної української мови, Орфоепічний словник української мови, Словник синонімів, Російсько-український словник та ін.

Мовний портал Майкрософт <http://www.microsoft.com/Language/ru-ru/Default.aspx> [11] містить узагальнену термінологічну базу, яку можна застосовувати для редагування текстів з ІТ.

На сайті <http://stalivryazy.org.ua> [12] є російсько-український словник сталих виразів, укладений поетом І. Вирганом та мовознавцем М. Пилинською. Більшість сталих зворотів проілюстровано прикладами з творів класиків української літератури та фольклору.

Інтернет-ресурс <http://ukrskor.info/> [13] містить Словник скорочень української мови, де є 10 421 скорочення з розшифруваннями.

Може стати в пригоді редакторів і платформа <http://www.slovotvir.org.ua/> [14] для пошуку, обговорення та вибору варіантів перекладу запозичених слів, що допомагає зробити цей процес максимально відкритим. Є багато слів, які користувачі перекладають на власний розсуд (mobile application, browser), або які не перекладають взагалі (бріф, діджитал, тач-скрін, контент, кажуал, тайм лапс, копірайтер, хештег, пости). Кожен, хто не знає, як правильно перекласти певне запозичення, може додати його до бази, на сайті колективними зусиллями знаходять адекватний переклад. Тут також є прохання пропонувати власні варіанти перекладу запозичень, які вже є в базі, та голосувати за найбільш вдалі.

Щодо правописних питань допоможе сайт http://slovo.ucoz.ua/index/pravopis_skladnikh_sliv/0-68 [15], де в електронній формі міститься Український правопис зі зручною системою навігації.

Корисними для редактора є й статті з правильного слововживання. Так, вельми пізнавальним є матеріал про калькування з російської мови А. Ткаченка, розміщений на сайті http://pritsak-center.com/publications/Sphere_2013_V_4.pdf [16]. Ресурс <http://mova.kreschatic.kiev.ua/> [17] містить поради, рекомендації, які саме слова чи словосполучення найдоцільніше вживати, щоб передати потрібний зміст, наведено застереження про неправильне або небажане, невдале використання лексем у певних значеннях, конкретному контексті. Є відповіді на запитання читачів з можливістю пошуку за ключовими словами.

На сторінці http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_main.htm [18] викладено засади унормування української фахової термінології.

Розглядаючи інтернет-ресурси, які стосуються редагування, не можна оминати й інформаційно-довідковий портал <http://slovo.ua> [19], що його створено задля сприяння розвитку української мови й поліпшення грамотності серед її носіїв. Хоча з квітня 2013 р. роботу інформаційно-довідкового бюро призупинено, можна скористатися чималою базою наявних відповідей (на 606 запитань). У них працівники сайту спиралися на правила чинного правопису, академічні словники української мови, а також на рекомендації мовознавців. Крім того, служба надає можливість користуватися словником, електронною версією Українського правопису, правилами передавання українських слів латиницею, мовностилістичними порадами О. Пономаріва.

Консультацію, проте здебільшого з мовних питань, можна отримати на форумах <http://tereveni.org/forum/31/> [20], <http://domivka.net> [21], <http://forum.slovopedia.com/viewforum.php?f=12> [4].

Як відомо, вагома роль у професійній діяльності редактора належить стандартам. Серед найважливіших з них, наявних у вільному доступі, варто відзначити такі:

1. ДСТУ 3017—95. Видання. Основні види. Терміни та визначення.
2. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 (ГОСТ 7.1—2003, ІДТ). Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання.
3. ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 (ГОСТ 7.80—2000, ІДТ). Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання.
4. ДСТУ ГОСТ 7.9:2009 (ІСО 214—76), (ГОСТ 7.9—95 (ІСО 214—76), ІДТ) Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Реферат и аннотация.
5. ДСТУ 4861:2007. Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості.
6. ДСТУ 7093:2009 (ГОСТ 7.11—2004 (ІСО 832:1994), МОД; ISO 832:1994, МОД). Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами.
7. ДСТУ 3008—95. Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення.
8. ДСТУ 7157:2010. Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості.
9. ГОСТ 7.60—2003. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Издания. Основные виды, термины и определения.

10. ГОСТ 7.0.3—2006. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Издания. Основные элементы. Термины и определения.

11. ГОСТ 7.86—2003. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Издания. Общие требования к издательской аннотации.

12. ГОСТ 7.78—99. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Издания. Вспомогательные указатели.

13. ГОСТ 7.0.5—2008. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая ссылка. Общие требования и правила составления.

14. ГОСТ 7.12—93. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила.

15. ГОСТ 7.82—2001. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов. Общие требования и правила составления.

Отже, у статті зібрано посилання на сайти, що стосуються редакторської діяльності, оскільки розрізнені інформаційні ресурси бібліотек, вищих навчальних закладів, держустанов тощо не можуть цілком задовольнити інформаційних запитів редактора: про ці служби потрібно принаймні знати, проте навіть у такому разі, щоб їх знайти, доводиться витратити чимало часу. Кожен редактор, звісно, може створювати закладки, групувати знайдені дані відповідно до власних потреб і як йому зручно. Проте, на нашу думку, доцільно розробити спеціальний редакторський сайт із системою гіперпосилань, що стосуються різних аспектів редагування. Кожен охочий міг би вносити пропозиції щодо наповнення ресурсу, додавати корисні посилання, — звичайно ж, на сайті вони мали б з'являтися лише після перевірки модератором.

Список використаної літератури

1. *Лінгвістичний портал MOVA.info.* — Режим доступу: <http://www.mova.info>. — Назва з екрана.
2. *Електронна бібліотека інституту журналістики.* — Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/>. — Назва з екрана.
3. *Електронні інформаційні ресурси НБУВ.* — Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>. — Назва з екрана.
4. *Словopedia.* — Режим доступу: <http://slovpedia.org.ua/>. — Назва з екрана.

5. *Неправильно-правильно.* — Режим доступу: <http://nepravylno-pravylyno.wikidot.com/>. — Назва з екрана.
6. *Словник української мови.* — Режим доступу: <http://sum.in.ua>. — Назва з екрана.
7. *Український мовно-інформаційний фонд НАН України.* — Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua/LSlist/>. — Назва з екрана.
8. *Світ слова.* — Режим доступу: <http://svitslova.com>. — Назва з екрана.
9. *Російсько-українські словники.* — Режим доступу: <http://r2u.org.ua>. — Назва з екрана.
10. *ABBYY Lingvo.* — Режим доступу: <http://www.lingvo.ua>. — Назва з екрана.
11. *Microsoft: языковой портал.* — Режим доступа: <http://www.microsoft.com/Language/ru-ru/Default.aspx>. — Загл. с экрана.
12. *Російсько-український словник сталих виразів.* — Режим доступу: <http://stalivyrazy.org.ua>. — Назва з екрана.
13. *Словник скорочень української мови.* — Режим доступу: <http://ukrskor.info/>. — Назва з екрана.
14. *Словотвір.* — Режим доступу: <http://www.slovotvir.org.ua/>. — Назва з екрана.
15. *Український правопис.* — Режим доступу: http://slovo.ucoz.ua/index/pravopis_skladnikh_sliv/0-68. — Назва з екрана.
16. *Anatoliy Tkachenko. Philologist is a proud nyme / Anatoliy Tkachenko // Spheres of culture.* — 2013. — Vol. 4. — P. 12—20. — Mode of access : http://pritsak-center.com/publications/Sphere_2013_V_4.pdf. — Title from the screen.
17. *Уроки державної мови.* — Режим доступу: <http://mova.kreschatic.kiev.ua/>. — Назва з екрана.
18. *Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології.* — Режим доступу: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_main.htm. — Назва з екрана.
19. *Інформаційно-довідковий портал "СловоUA".* — Режим доступу: <http://slovo.ua.com>. — Назва з екрана.
20. *Тереveni : український розважальний портал.* — Режим доступу: <http://tereveni.org/forum/31/>. — Назва з екрана.
21. *Домівка. Net: український форум.* — Режим доступу: <http://domivka.net>. — Назва з екрана.

Собраны и проанализированы интернет-ресурсы, которые могут помочь редактору в работе с текстами. Приведены ссылки на справочные электронные издания, издательские стандарты, форумы.

The online resources that can help the editor to work with texts are collected and analyzed. The links to reference electronic publications, the publishing standards, forums are provided.

Надійшла до редакції 16 жовтня 2014 року